

Nr 349.

Av herr **Persson** i Falla, *angående nedsättning av räntan å lån från av staten förvaltade fonder till företag för distribution av elektrisk energi å landsbygden.*

Den lantbrukselektrifiering, som under krisårens brist på kraft och lyse hastigt genomfördes i stora delar av landet, har visat sig medföra då ej beräknade ekonomiska konsekvenser. De åren 1917—20 utbyggda anläggningarna drogo med de materialpriser och arbetslöner, som då voro rådande, kostnader, som redan under normala förhållanden skulle ha varit mycket svåra att bära, och som efter jordbrukets nedglidande i den lågkonjunktorens vågdal vari det efter 1920 varit och alltjämt befinner sig, verkat ytterst pressande på det elektrifierade lantbruket. Brist på materialer, gjorde också att anläggningarna i rätt stor utsträckning måste delvis byggas med mindervärdigt material, som sedermera måste, i den mån så kunnat ske, utbytas mot mera fullvärdigt sådant.

Som ett exempel på skillnaden mellan anläggningskostnad och dagsvärde hos de sålunda utbyggda distributionsanläggningarna må anföras, att ett av landets största och under tekniskt sakkunnig ledning åren 1917—19 utbyggda distributionsföretag drog en total kostnad av c:a 2,555,000 kronor förutom av intressenterna utgjorda naturaprestationer uppskattade till c:a 215,000 kronor, men 1922 av förste byråingenjören i kommerskollegium G. E. Billing uppskattades till ett dagsvärde av 921,000 kronor, vadan alltså endast c:a 36 % av anläggningskostnaderna motsvarades av i dessa befintligt realvärde.

Då dessa distributionsanläggningar genomgående finansierades med lån till dels erhållna ur av staten förvaltade fonder, och dessa lån måste amorteras samt förräntas efter en i allmänhet onormalt hög räntefot, så inses lätt de överhärskande svårigheter man här har att brottas med och som hota bli hart när övermäktiga, när distributionsföretagen måste, 7 à 8 år. efter ledningarnas byggande, börja att i stor omfattning utbyta uppruttnade stolpar mot nya.

Jordbrukets depressionsläge har också gjort att det i allmänhet ej varit möjligt för distributionsföretagen att amortera bort någon mera betydande del av sina överskulder. Detta framgår bäst av under åren 1923—24 inom jordbruksdepartementet av tillkallade sakkunniga utförda utredningar rörande landsbygdens elektrifiering, (Statens offentliga utredningar 1924: 52). I

sakkunnigas betänkande inhämtas å sid. 9 att 115 st. undersökta företag, från vilka fullständiga uppgifter inkommit, ha visats ha en sammanlagd ursprunglig låneskuld av c:a 12 miljoner kronor, som nedgått till c:a 11,5 milj., »vadan endast c:a 0,5 milj. eller c:a 4 % amorterats under hela den från anläggandet förflutna tiden av i genomsnitt minst 4 år, en amortering, som tydligen är i hög grad otillfredsställande». Ingen torde kunna bestrida de sakkunnigas uttalande att en amortering av 1 % om året å kapital nedlagda i så hastigt värde minskande företag som elektriska distributionsanläggningar, är i hög grad otillfredsställande, men det har tydligen ej varit de resp. företagen möjligt att amortera mera.

Det är givet att lantbrukarna, som utan erfarenhet om lantbrukselektrifieringens ekonomiska betingelser och i förlitande på av fackmän uppgjorda kalkyler, gått in för denna elektrifiering, också få taga därmed sammanhörande konsekvenser. Men det måste dock sättas ifråga, om det är rimligt, att de skola förränta sina från av staten förvaltade fonder erhållna lån med så hög procent, som nu är fallet. Detta kan så mycket mera sättas ifråga, som det ej kan bestridas, att den under krisåren forcerade lantbrukselektrifieringen i hög grad stimulerades av statsmakterna. Vi behöva som belägg för denna vår erinran endast hänvisa till jordbruksutskottets utlåtande nr 64 vid 1917 års riksdag och till riksdagens skrivelse nr 302 samma år.

Krisårens landsbygdselektrifiering genomfördes under en viss av mörkrädsla och emotsedd kraftbrist orsakad panikstämming, men det är uppenbart, att sådana utlåtanden och skrivelser, vartill vi ovan hänvisat, måste verka i hög grad sporrande på den benägenhet till att sätta i gång företag för distribution av elektrisk energi, som den tiden förefanns på landsbygden.

Beträffande de distributionsföretag, som igångsattes under medverkan från statens kraftverks sida och med elektrisk energi köpt från dessa tillkommer enligt uttalande av sakkunniga för utredning rörande vattenfallsstyrelsens landsbygdstaxor m. m. (Statens offentliga utredningar 1925:18 sid. 24) att »vissa uppgifter och beräkningar av de sannolika elektrifieringskostnaderna, som statens kraftverk utlämnat till föreningarna under sin propagandaverksamhet visat sig icke alltid överensstämma med verkliga förhållandena». Sakkunniga säga vidare att »beträffande de av kraftverken under dess propagandaverksamhet lämnade uppgifterna om de sannolika kostnaderna för den elektriska energien i många fall en icke obetydlig skillnad förefinnes mellan kraftverkens beräkningar och verkligheten». Efter att ha anfört några förmildrande omständigheter för detta förhållande säga de sakkunniga slutligen att »man kan icke annat än komma till den uppfattningen att en större varsamhet vid utlämnandet till de blivande abonnenterna av kostnadsberäkningar och upplysningar från statens kraftverks sida varit önskvärd liksom att de lämnade uppgifterna tidigare än som nu skett bort kunna korrigeras med ledning av den erfarenhet, som under elektrifieringens fortgång vanns». Utan att närmare ingå på i vad mån staten må anses moraliskt ansvarig för

uppgifter lämnade av flera eller färre dess tjänstemän anse vi dock, att man ej kan helt bortse från detta förhållande.

Ur dessa och även andra synpunkter synes det ganska märkligt, att många av de företag för distribution av elektrisk energi på landsbygden, som nu ha lån från staten förvaltade fonder såsom pensionsförsäkringsfonden m. fl. skola alltjämt förränta dessa efter så hög procent, som nu är fallet. Enligt den förut åberopade av sakkunniga i jordbruksdepartementet utförda utredningen förräntas ej mindre än 16,896,000 kronor efter räntesatser liggande över 5 % och med maximum av $6\frac{3}{4}$ %. Läntagarna ha alltså inte endast att göra de nu mycket svåra amorteringarna utan tryckas även av efter nuvarande förhållanden orimliga räntor.

Nedsättning av dessa räntesatser har visserligen begärts hos vederbörande fondförvaltningar, men har där svarats, att man ej haft rätt att göra någon nedsättning. Fonden har begagnat sig av ett lämpligt tillfälle att göra en förmånlig penningplacering och den medelsförvaltande styrelsen har ej rätt att på än så behjärtansvärda framställningar taga hänsyn till annat än fondens egna intressen. Det är dock uppenbart att denna synpunkt, de statliga fondernas speciella vinstintressen, ej få vara slutgiltigt avgörande vid bedömande av frågor av större allmän betydelse. Föreliggande här behov vilkas tillgodoseende anses som riktiga och behjärtansvärda, då torde också framkomliga vägar få utfinnas för tillmötesgående av dessa krav. I den förut omnämnda inom jordbruksdepartementet utförda utredningen har anvisning givits till att vederbörande fonder genom särskilda anslag gottgöras för den inkomstminskning de genom en räntenedsättning skulle få vidkännas. Detta torde emellertid ej vara den enda möjliga vägen, men torde det böra bero på Kungl. Maj:t att efter utredning och prövning föreslå den tekniskt lämpligaste formen.

Vid en sådan nedsättning synes man lämpligen kunna utgå från att 5 % är en i detta fall rimlig och fullt tillräcklig räntesats, och att sålunda räntan å lån från av staten förvaltade fonder till elektriska distributionsföretag å landsbygden må nedsättas till att utgå med högst 5 %. Det kan visserligen anses, att de som köpa kraft från statens kraftverk till genomgående höga priser och därmed bereda staten stora inkomster därvid böra i första hand ifrågakomma, men då statsmakterna tidigare mycket stimulerat landsbygdselektrifieringen i allmänhet, som också ansetts ha stort samhälleligt och nationalekonomiskt värde, så vilja vi ej ifrågasätta att skillnad skall göras mellan de företag, som köpa kraft från statens kraftverk och dem, som taga kraft från enskilda strömleverantörer.

Ehuru som förut sagts de tunga ekonomiska bördor som lantbrukselektrifieringen fört med sig måste bäras av det elektrifierade lantbruket, så måste dock en begäran om en rimlig begränsning av räntesatserna å lån från de statliga fonderna anses mycket befogad och även en så liten lättnad, som detta skulle medföra, skulle dock ha sin betydelse. Det kan, anse vi, ej heller vara

staten värdigt att med räntesatser upp till närmare 7 % pressa elektrifieringsföretag, som existera i ett verkligt nödläge, men som sattes i gång under livlig uppmuntran från statsmakternas sida och som ansetts ha en mycket allmännyttig karaktär.

Med stöd av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen ville besluta anhålla hos Kungl. Maj:t att skyndsamt utredning måtte verkställas angående möjligheten att till högst 5 % nedsätta räntan å lån från av staten förvaltade fonder till företag för distribution av elektrisk energi å landsbygden.

Stockholm den 1 februari 1926.

Gunnar Persson.

— Carl Arr. Anderson.
